Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto
Jyväskylä University Digital Archive

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.

Author(s): Guérin, Hannele; Salo, Tiina-Leena; Scotto di Marco, Veera; Saarinen, Taina

Title: Ohjattu itseopiskelu kielikeskusopiskelijoiden kokemana

Year: 2015

Version:

Please cite the original version:

Guérin, H., Salo, T.-L., Scotto di Marco, V., & Saarinen, T. (2015). Ohjattu itseopiskelu kielikeskusopiskelijoiden kokemana. Kielikeskus tutkii, 2, 37-48.
http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2015091611675

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

Ohjattu itseopiskelu kielikeskusopiskelijoiden kokemana

Hannele Guérin, Tiina-Leena Salo, Veera Scotto di Marco & Taina Saarinen

1 Johdanto

Tarkastelemme artikkelissa kielikeskuksessa kieliä opiskelevien kokemuksia ohjatusta itseopiskelusta. Ohjattu itseopiskelu on yhä suositumpi tapa opiskella valinnaisia kieliä. Kiinnostuksemme taustalla on itseopiskelun kysynnän lisääntyminen, joka johtuu pääosin opiskelijoiden aikatauluvaikeuksista, halusta tehostaa opiskelua ja toiveesta voida edetä nopeammin opinnoissa. Halusimme saada tietoa opiskelijoiden kokemuksista kehittääksemme itseopiskelun ohjeistusta ja natiivituutoreille eli opetettavaa kieltä äidinkielenään puhuville tuutoreille annettavaa ohjausta.

Tutkimme Turun yliopiston kielikeskuksen espanjan, italian ja ranskan kielen itseopiskelijoiden kokemuksia itseopiskelusta, siihen osallistumisen syistä ja käytännön järjestelyistä, materiaaleista sekä natiivin kanssa käydyistä tuutoroinneista. Aihetta ei ole tutkittu paljon, joten täytämme tällä artikkelilla kielikeskusten itseopiskelua koskevaa tutkimuksellista aukkoa. Tämän artikkelin kirjoittajista Salo ja Saarinen (2013) sivusivat aihetta artikkelissaan, jossa käsiteltiin paikallisten opiskelijoiden ja vaihto-opiskelijoiden kohtaamisia. Tämän artikkelin tarkoitus on siis tukea itseopiskelun pedagogista kehittämistä kielikeskuksissa.

2 Tutkimuksen tavoite ja toteutus

Itseopiskelu on monesta syystä noussut yhdeksi keskeiseksi opetusmuodoksi myös kielenopetuksessa. Yhteiskunnan kaikkinainen yksilöllistyminen lisää myös koulutuksessa tarvetta yksilöllisten tarpeiden huomiointiin ja sitä kautta erilaisiin opetusmuotoihin. Toisaalta myös koulutuspoliittinen tarve nopeuttaa opiskelijoiden valmistumista on luonut painetta tarjota mahdollisuuksia kurssien yksilölliseen suorittamiseen. Tutkimustietoa asiasta on kuitenkin vielä vähän etenkin kielikeskuskonteksteissa.

Keskeinen tutkimuskysymyksemme on: Miten kielikeskusopiskelijat kokevat itseopiskelun? Olemme jakaneet kysymyksen alakysymyksiin itseopiskelun järjestelyistä, materiaaleista ja siihen liittyvästä tuutoroinnista. Artikkelimme keskittyy kirjoittajien opettamiin kieliin eli ranskaan, espanjaan ja italiaan. Turun yliopistossa opetettavista valinnaisista kielistä ulkopuolelle jäivät siis venäjä, kiina, saksa ja suomea ulkomaalaisille -opetus. Osassa näistä kielistä on ohjattua itseopiskelua, mutta hieman eri muodossa kuin tutkimissamme kielissä.

Aineisto kerättiin lukuvuonna 2013 - 2014 sillä hetkellä espanjan, italian ja ranskan ohjatussa itseopiskelussa olevilta opiskelijoilta. Vastaukset kerättiin kyselylomakkeella, joka sisälsi Likert-asteikollisia monivalintakysymyksiä ja avoimia kysymyksiä.

Italian itseopiskelijoille jaettiin kyselyn paperiversio kurssitapaamisen yhteydessä ja kaikki (n=28) vastasivat kyselyyn. Ranskan ja espanjan opiskelijoille lähetettiin sähköpostitse linkki Webropol 2.0 -ohjelmalla toteutettuun sähköiseen kyselyyn. Kysely lähetettiin 75:lle espanjan ja 62:lle ranskan opiskelijalle. Espanjan opiskelijoista vastasi yhden muistutuskierroksen jälkeen 41 opiskelijaa ja ranskan opiskelijoista 13. Yhteensä kyselyyn vastasi siis 82 opiskelijaa. Vastausprosentit vaihtelivat kielittäin: italian korkea vastausprosentti (100 %) selittyy lomakkeen jakelutavalla. Espanjan lomakkeiden palautusprosentti oli 55. Tämä on yhden muistutuksen jälkeen sähköiselle lomakkeelle hyvinkin kohtuullinen. Ranskan vastausprosentti oli heikoin eli 21 %.

Aineistosta tehtiin ristiintaulukoinnit kielittäin. Avoimet kysymykset on analysoitu sisällönanalyyttisesti kokoamalla vastauksista nousevia teemoja.

3 Itseopiskelu kielenopetuksessa

Ohjatun itseopiskelun kehittämisen tarve lähti siitä, että opiskelijoilla ei ollut mahdollisuuksia osallistua tunneille ajanpuutteen takia (Guérin & Salo 2009: 65). Tässä pedagogisessa käytänteessä, joka perustuu opiskelijoiden itsenäiseen työskentelyyn, pyrimme takaamaan jokaiselle mahdollisuuden vaikuttaa omaan opiskelurytmiinsä. Itseopiskelukurssin suunnittelussa tavoittelemme joustavuutta ja opiskelijalähtöisyyttä. Täten myös ne opiskelijat, jotka eivät voi osallistua kontaktiopetukseen, saavat tilaisuuden suorittaa opinnot.

3.1 Ohjattu itseopiskelu Turun yliopiston kielikeskuksessa

Turun yliopiston kielikeskuksessa on ollut itseopiskelumahdollisuus 1980-luvun alkupuolelta asti (Kurki 1999: 61–63). Vaihto-opiskelijoiden käyttö tuutoreina alkoi laajemmin vuonna 1997 ja ohjattu itseopiskelu muutamaa vuotta myöhemmin (Lindqvist 1999). Esimerkiksi espanjan ja ranskan kielten ohjatun itseopiskelun kehittämisen tarve lähti siitä havainnosta, että opiskelijoilla ei ollut mahdollisuuksia osallistua tunneille ajanpuutteen takia. Itseopiskelumuotojen kehittäminen käynnistyikin opiskelijoiden toiveista. Lisäksi etsittiin uusia keinoja opintojen joustavuuden ja itseohjautuvuuden lisäämiseksi. (Guérin & Salo 2009: 67.)

Tarkastelemme seuraavassa lyhyesti tämänhetkisiä itseopiskelukäytänteitä espanjan, italian ja ranskan opetuksessa Turun yliopiston kielikeskuksessa.

Espanjan ja italian alkeis- ja jatkokurssit sekä ranskan alkeiskurssit ja jatkokurssit I-III voi suorittaa joko osallistumalla kontaktiopetukseen tai ohjattuun itseopiskeluun. Ohjattu itseopiskelu toteutetaan monimuoto-opetuksena, jossa pääpaino on opiskelijan omaehtoisessa itsenäisessä työskentelyssä.

Itsenäisellä opiskelulla tarjotaan vaihtoehtoista ja joustavaa kurssin suoritustapaa, jolla mahdollistetaan kyseisen kurssin suorittaminen ja tuetaan opiskelijoiden nopeampaa valmistumista.

Kaikilla ohjatun itseopiskelun kursseilla on ryhmäkokoontumisia opettajan johdolla, tapaamisia tuutorin kanssa. Ranskan kielen ylemmillä kursseilla oli lisäksi vuorovaikutteisia kirjallisia ja kuullun ymmärtämisen harjoituksia Moodle-oppimisalustalla.

Ryhmätapaamisia on espanjan kielessä 3, italian kielessä 5 - 7 ja ranskan kielessä 3 - 4 kurssista riippuen. Niissä tavoitteena on opiskelumotivaation ylläpitäminen ja opiskelussa esiin tulleiden ongelmakohtien selvittäminen. Ryhmätapaamisissa käydään muun muassa läpi kurssiin kuuluvia keskeisiä kielioppiasioita, tarkistetaan kotitehtäviä sekä tehdään kommunikatiivisia suullisia ja kirjallisia harjoituksia.

Kurssin aikana opiskelijat tapaavat 2 - 3 kertaa opiskeltavaa kieltä äidinkielenään puhuvan tuutoriopiskelijan. Tapaamisissa on läsnä 1 - 3 opiskelijaa, ja ne kestävät noin 20 minuuttia. Tuutoroinnin tavoitteena on auttaa opiskelijaa omatoimisessa opiskelussa samanikäisen tuutoriopiskelijan tuella. Lisäksi tapaamiset mahdollistavat toisten opiskelijoiden kohtaamisen ja näin ollen vertaistuen. Tuutoroinneissa harjoitellaan ääntämistä ja tehdään mm. kirjan kappaleiden aiheisiin liittyviä puheharjoituksia. Tuutorilta voi myös kysellä maan tavoista ja kulttuurista.

Ranskan kielen tapaamisissa käydään lisäksi läpi opiskelijoiden kirjoitelmat. Opiskelija kirjoittaa puhtaaksi kirjoitelmansa tuutorin opastuksen mukaan ennen opettajalle palauttamista.

Kaikilla itseopiskelukursseilla on Moodle-alustat, joita käytetään lisämateriaalien jakamiseen, tiedotukseen, aineiden palautukseen sekä lisätehtävien tekemiseen.

Ranskan jatkokurssien II ja III opetukseen kuuluu lisäksi opiskelijoiden työskentelyä Moodle-oppimisalustalla. Tavoitteena on kehittää ranskan kielen taitoa vuorovaikutuksessa muiden opiskelijoiden ja ranskalaisten vaihto-opiskelijoiden kanssa. Jokainen opiskelija kirjoittaa Moodleen alustuksen sovittujen aiheiden pohjalta. Keskustelu käydään tarkan aikataulun mukaan pienryhmissä ranskalaisen vaihto-opiskelijan johdolla. Kielen harjoittelun ohella saadaan täten tietoa molemminpuolisesti ranskalaisesta ja suomalaisesta elämäntavasta, kulttuurieroista ja yhteiskunnasta. Lisäksi oppimisalustalla tehdään erityisesti itseopiskelukursseille laadittuja kuullun ymmärtämisen tehtäviä, jotka opiskelija lähettää Moodleen opettajalle korjattaviksi.

3.2 Itseopiskelu oppimisen, ohjauksen ja vuorovaikutuksen näkökulmasta

Yksilöllisemmän ja monipuolisemman kurssitarjonnan tarpeeseen vaikuttaa elinikäisen oppimisen periaate. Sen toteutumiseen tarvitaan joustavampia

opiskelumahdollisuuksia, ja tämä puolestaan edellyttää onnistunutta opiskelijan itseohjautuvuutta. (Koro 1993: 18.)

Kun opiskelija valitsee itseopiskelun kontaktiopetuksen tilalle, häneltä vaaditaan huomattavasti suurempaa oma-aloitteisuutta ja itseohjautuvuutta kuin perinteisellä lähiopetuskurssilla. Itseohjautuvan oppijan tunnusmerkkejä ovat avoimuus uusille kokemuksille, aloitteellisuus ja suunnitelmallisuus (Pasanen, Ruuskanen & Vaherva 1989: 69). Kuitenkin myös itseohjautuvuus toimii parhaiten yhteisöllisyyden kautta, ei ryhmästä eristäytymällä (Koro 1993: 23-24, 36). Vuorovaikutuksen ja ryhmän merkitystä ei koskaan voi korostaa liikaa. Korkeakoulussa opettajan tehtävänä on edistää opiskelijan itseohjautuvuutta luomalla opiskelijalle olosuhteet, joissa hänen oma-aloitteisuutensa, vastuunottonsa ja suunnitelmallisuutensa kehittyvät (Silvén, Kinnunen & Keskinen 1991: 33).

Itsenäisesti suoritettavan kurssin järjestäminen asettaa opettajalle monia haasteita. Jotta oppiminen sujuisi onnistuneesti, oppimistilanteen täytyy olla tarkoituksellinen ja vastavuoroinen (Kivi 1995: 82). Itseopiskelussa oppimista tukee ja edesauttaa opettajan selkeä ohjaus ja neuvonta. Opettaja kannustaa opiskelijoita saavuttamaan oppimistavoitteet. Opettajan rooli on olla tasavertainen ohjaaja ja tukija (Pasanen, Ruuskanen & Vaherva 1989: 70). Opettajan tavoitettavuus ryhmätapaamisten välillä on tärkeää. Opiskelijat tarvitsevat tukea sekä kielen opiskelussa että opintojensa ja tuutorointitapaamisten järjestelyssä. Tietoisuus ohjauksen saatavuudesta oli opiskelijoille tärkeintä, vaikka he eivät sitä olisi aina hyödyntäneetkään. (Ollikainen 1999: 25.)

Koska itseopiskelun opiskeluympäristö on avoimempi, tulisi ohjauksessa käyttää erilaisia muotoja, joita opiskelija voi hyödyntää. Myös kontaktiopetuksella on oma arvokas sijansa (Ollikainen 1999: 23). Järjestämissämme ohjatun itseopiskelun ryhmissä pidämme tärkeänä ryhmätapaamisten sisällön huolellista suunnittelua ja tapaamisten ajoitusta. Ryhmätapaamiset pyrkivät korvaamaan kontaktiopetusta. Niissä käydään läpi opiskelijoille ongelmia aiheuttaneita kielen osa-alueita sekä opiskellaan esimerkiksi uusia kielioppiasioita.

Opiskelijat tarvitsevat kuitenkin opettajan tukea ja ohjausta koko itseopiskelukurssin ajan. Tämän vuoksi ohjatun itseopiskelun kursseillemme sisältyy myös tuutoritapaamisia sekä opettajan sähköpostin välityksellä antamaa tukea. Ohjaajan tukea arvostetaan varsinkin opiskeluun kannustamisessa, vaikeiden asioiden selventämisessä sekä erilaisten yksilöllisten tarpeiden huomioonottamisessa. Ohjaajan tuki on merkittävintä opintojen alkuvaiheessa. (Koro, Lehtinen & Nieminen 1990: 92, viitannut Ollikainen 1999:25; Nummenmaa 1992: 48–50, viitannut Ollikainen 1999: 25.)

Itsenäisessä opiskelussa vuorovaikutuksen merkitys korostuu entisestään. Vuorovaikutusta voidaan tarkastella kolmesta eri näkökulmasta. Vuorovaikutusta on opiskelijan ja opettajan välillä sekä opiskelijan ja tuutorin

välillä, ja lisäksi vuorovaikutus toimii myös opiskelijoiden tukena toinen toisilleen.

Opettajan ja opiskelijoiden välisen vuorovaikutuksen määrä näyttää tutkimuksissa selvästi vaikuttavan siihen, kuinka laadukkaaksi opetus mielletään. Jos vuorovaikutus vähenee, opettajalla on pienempi mahdollisuus seurata oppimista, ja tämä puolestaan vaikuttaa oppimisen laatuun. (Garrison 1993, viitannut Ollikainen 1999: 12.)

Toimiva vuorovaikutussuhde edellyttää kuitenkin aina molemminpuolista sitoutumista ja arvostamista. Opettaja voi omalla asenteellaan, innostuksellaan ja aitoudellaan tukea ja ylläpitää vuorovaikutusta ja täten opiskelumotivaatiota. Vuorovaikutus on hyvää, kun kaikki osapuolet kunnioittavat ja kuuntelevat toisiaan. Lisäksi opiskelijat pitävät tärkeänä sitä, että saavat opettajalta kannustusta ja positiivista palautetta. (Scotto di Marco 2013: 127–129.)

Ryhmän vuorovaikutukseen vaikuttavat opiskelijat, tehtävät ja opettaja, jolla on siinä keskeinen rooli. Ryhmässä opiskelijat jakavat tietoa ja kokemuksia keskenään ja vuorovaikutus on aktiivista ja rakentavaa. Tällä tavoin se myös edistää motivaatiota ja oppimista. (Kauppila 2005: 91.) Ryhmä voi vaikuttaa opiskelumotivaatioon ja oppimiseen sekä kannustavasti mutta myös jarruttavasti. Kaikki riippuu siitä, millaisia sosiaalisia suhteita, jännitteitä ja virikkeitä ryhmään muodostuu (Silvén, Kinnunen & Keskinen 1991: 73).

Ohjatun itseopiskelun kielikurssilla opiskelijoiden välinen vuorovaikutus jää väistämättä vähäiseksi. Harvat ryhmätapaamiset ja tuutoroinnit eivät välttämättä luo opiskelijoille toivottua yhteenkuuluvaisuuden tunnetta. Opettaja voi edistää opiskelijoiden välistä vuorovaikutusta sopivien interaktiivisten tehtävien avulla ja rohkaisemalla heitä aktiiviseen kanssakäymiseen. Lisäksi natiivituutoreina toimivien vaihto-opiskelijoiden ohjaaminen tehtäväänsä on tärkeää. Tuutorointitapaamisten onnistuminen perustuu erityisesti vaihto-opiskelijoiden tapaan ohjata ja edistää vuorovaikutusta. Opettajan pitää neuvoa natiivituutoreita kiinnittämään huomiota tuutorointikäynneillä myös opiskelijoiden välisen vuorovaikutuksen vilkastumiseen.

Turun yliopiston kielikeskuksessa vuonna 2012 tehtyjen haastattelujen perusteella monet opiskelijat ovat sitä mieltä, että samanikäisen vaihto-opiskelijan kanssa järjestetyt keskustelutilanteet ovat usein “sitä oikeaa kieltä” (Salo & Saarinen 2013: 119) ja että niissä tilanteissa hierarkkisen opettaja-opiskelija-suhteen häviämisellä oli positiivinen vaikutus opiskelijoiden kokemuksiin suullisen kielitaidon kehittymisestä (Salo & Saarinen 2013: 118).

Toisaalta nämä järjestetyt keskustelutilanteet voivat tuntua opiskelijoista epäluontevilta, koska he eivät näissä tilanteissa käytä samoja selviytymisstrategioita kuin todellisissa kohtaamisissa natiivien kanssa, esimerkiksi englannin kieltä apukielenä (Salo & Saarinen 2013: 120).

4 Itseopiskelu opiskelijoiden kokemana

Tässä luvussa esittelemme kyselyn keskeiset tulokset. Kiinnitämme huomiota erityisesti itseopiskeluun osallistumisen syihin, opiskelijoiden kokemuksiin itseopiskelun käytänteistä, tuutorointikokemuksiin, tuutoroinnista annettuun palautteeseen ja itseopiskelumateriaaleihin. Nämä nostimme lähempään tarkasteluun avovastausten analyysin perusteella.

Itseopiskelumahdollisuuteen ollaan yleisesti ottaen tyytyväisiä. Se on antanut opiskelijoille mahdollisuuden ratkaista aikatauluongelmiaan, jotka alun perin olivat vaikuttamassa itseopiskelukäytänteen luomiseen, mutta myös mahdollistanut oman oppimistyylit mukaisen opiskelun. Yhden vastaajan lakonisin sanoin: “minua ei kiinnosta ryhmäopetus”. Myös itseopiskelun järjestelyihin ollaan pääasiassa tyytyväisiä, mutta opiskelijat esittivät jonkin verran tehtävänantoihin ja aikataulutukseen liittyviä toiveita. Tuutorointeja pidettiin mielekkäänä ja tärkeänä tapana hyödyntää ulkomaisia vaihto-opiskelijoita, mutta jonkin verran vastauksista heijastui tuutorointeihin liittyvää jännitystä ja jopa jonkinasteista ahdistusta.

Tyytyväisyys materiaaleihin näyttää riippuvan käytössä olevasta kirjasarjasta. Materiaalin ajankohtaisuus herätti opiskelijoissa kysymyksiä.

4.1 Syyt osallistua itseopiskeluun

Yliopisto-opintojen tiukentuneet aikataulut näkyvät opiskelijoiden vastauksissa. Suurin osa kyselyyn osallistuneista on valinnut ohjatun itseopiskelun sen vuoksi, että aika ei riitä tai lukujärjestyksessä ei ole tilaa osallistua kontaktiopetukseen. Koska alkeis- ja jatkokurssi on suunnattu kaikkien tiedekuntien opiskelijoille, ei myöskään voida varata etukäteen opiskelijoiden lukujärjestyksiin aikaa näille kielikursseille. Opiskelijoissa on paljon myös sellaisia, jotka haluavat kerrata aikaisemmin oppimaansa, ja silloin itseopiskelu voi tuntua paremmalta ja tehokkaammalta vaihtoehdolta.

Noin viidesosa vastanneista kertoo käyneensä vastaavan tasoisen kurssin aikaisemmin ja haluavansa kerrata asioita omaan tahtiin. Jotkut sen sijaan korostivat kyselyssä, että haluavat edetä nopeammin. Syiksi mainittiin myös toisella paikkakunnalla asuminen, pienet lapset, opinnäytetyön tekeminen ja esimerkiksi kontaktiopetusryhmään ilmoittautumisesta myöhästyminen.

4.2 Kokemukset itseopiskelun käytänteistä

Itseopiskelun käytänteiden kartoittamisessa pyysimme opiskelijoilta arvioita itseopiskelun tapaamisten lukumäärästä. Ohjatussa itseopiskelussa tapaamisia on kahdenlaisia: opettajan ohjaamat ryhmätapaamiset sekä vaihto-opiskelijan johdolla järjestetyt tuutorointitapaamiset.

Noin puolet vastanneista arvioi opettajan johdolla pidettyjen ryhmätapaamisten määrää (kolme kertaa lukukaudessa) sopivana. Italian kielessä jopa neljä viidestä pitää määrää sopivana, kun italiassa tapaamisia on kurssista riippuen 5–7. Voidaankin siis todeta, että ryhmätapaamisia pidetään hyödyllisinä.

Kuitenkin noin viidenneksen mielestä ryhmätapaamisia oli liian vähän tai hieman liian vähän. Ryhmätapaamisten kestoa (tavallisesti noin 60 minuuttia/kerta) pidettiin sopivana tai (kymmenesosan mielestä) hieman liian lyhyinä.

Vaihto-opiskelijan johdolla käytävät tuutorointitapaamiset kestävät yleensä 20 minuuttia kerralla. Tämän ajan arvioitiin yleisesti olevan sopiva tai melkein sopiva. Vain noin kymmenesosa piti tuokioita liian lyhyinä eikä kukaan liian pitkinä. Tuutoroinnissa vaihto-opiskelijalla on tavallisesti kaksi tai enintään kolme opiskelijaa samalla kertaa. Yli puolet opiskelijoista piti käytäntöä hyvänä, kun taas muut olisivat mieluummin tuutorin kanssa kahden. Italia poikkesi tässäkin hieman muista kielistä: kaksi kolmesta vastanneesta halusi tuutorin kanssa kahdenkeskistä tapaamista, ja loput pitivät ryhmätapaamista hyvänä.

4.3 Kokemukset tuutorointitapaamisista

Suurin osa vastanneista (yli 50 vastaajaa) piti tuutorointia hyödyllisenä. Hieman yli puolet vastanneista oli sitä mieltä, että tuutoroinnit ovat opiskelua tukevia mutta vastaajat luonnehtivat niitä myös jännittäviksi. Sana “jännittävä” sisältää sekä positiivisen että negatiivisen tulkintamahdollisuuden, mutta muiden vastausten perusteella tulkitsemme, että opiskelijat ovat tässä yhteydessä ymmärtäneet ”jännittävän” positiivisesti.

Yli kolmasosa opiskelijoista oli valinnut vaihtoehdot “hauskaa, motivoivaa, rentoa ja rohkaisevaa”. Viidenneksen mielestä tuutorointi oli innostavaa ja rentoa. Toisaalta hieman yli joka neljäs vastaaja oli myös valinnut kuvauksen “ahdistavaa”, ja noin kuudennes oli valinnut “pelottavaa”.

Opiskelijat eivät kuitenkaan avanneet tätä asiaa avoimessa kysymyksessä, joten tässä kyselyssä jäi epäselväksi, mikä tekee tuutoroinnista ahdistavaa tai pelottavaa. Almonkarin väitöskirjatutkimuksen (2007: 82) tulosten perusteella lähes kolme neljäsosaa opiskelijoista jännittää vieraan kielen puhumista (Almonkari 2007: 82). Toisaalta suurin osa näistä opiskelijoista on samoja, jotka jännittävät myös äidinkielisissä puheviestintätilanteissa (Almonkari 2007: 85).

Johtuuko vastaajien kokema tilanteen pelottavuus tai ahdistavuus siitä, että opiskelija kokee oman kielitaitonsa heikoksi, vai ehkä tuutorin persoonasta? Tuntemuksiin voi vaikuttaa myös muiden opiskelijoiden läsnäolo. Yksi sosiaalisen jännittämisen tyyppi on samoissa tilanteissa toistuva jännittäminen, joka voi liittyä tietyntyyppiseen kontekstiin tai tietyntyyppiseen viestintäkumppaniin (McCroskey 1984, viitannut Almonkari 2007: 80).

Yli puolet opiskelijoista oli sitä mieltä, että tuutorointi oli hyödyllistä, noin puolet sanoi sen olevan rohkaisevaa ja vain 7 % (eli kuusi vastaajaa) sitä mieltä, että se oli turhaa. Kielten välillä oli jonkin verran eroja. Espanjan opiskelijoista kolmannes oli sitä mieltä, että tuutorointi oli ahdistavaa ja stressaavaa, ja noin viidenneksen mielestä se oli pelottavaa. Italian opiskelijoista puolestaan vain noin yksi kuudesta vastaajasta kuvailee tuutorointia stressaavaksi, ja vain yksittäiset vastaajat ahdistavaksi (N=2) ja pelottavaksi (N=1). Italian vastauksia

saattaa selittää se, että kielessä on jo useita vuosia ollut sama tuutori, jolla on kokemusta opiskelijaryhmistä. Ranskan vastauksia oli niin vähän, että määrällisiä johtopäätöksiä ei voi tehdä. Avoimien kysymysten vastauksista kävi kuitenkin ilmi, että tuutoreissa oli suuria eroja: joku oli erittäin mukava ja kannustava ja joku “ei selvästikään ollut kiinnostunut tehtävästään”. Tuutorin persoonalla on selvästi merkitystä.

Vain kuusi opiskelijaa kaikista kielistä oli sitä mieltä, että tuutoroinnit ovat turhia. Näistä kolme (eli kaikki avoimeen kysymykseen vastanneet) kommentoivat tuutorointia siten, että ”puhumista liian vähän” tai että ”ainoastaan aineen korjaaminen hyödyllistä”. Yksi kommentoi puhumisen vähäisyyttä turhauttavaksi.

Vain kuudennes vastanneista koki kohdanneensa ongelmia tuutorointitilanteissa. Suurimmaksi osaksi ne liittyivät aikataulujen pitämättömyyteen ja siihen, että tuutori puhui liian nopeasti. Pari opiskelijaa oli selvästi kokenut tilanteen ahdistavaksi. Molemmat ilmaisivat, että syy oli tuutorin osaamattomuudessa käsitellä tilannetta. Italian opiskelijat eivät maininneet tuutorointisuhteisiin liittyvistä ongelmista, ja tuutorointitilanteisiin liittyneet vähäiset ongelmat koettiin itsestä eikä niinkään tuutorista johtuviksi.

Vaikka suurin osa opiskelijoista oli sitä mieltä, että tuutoroinneissa ei ollut ongelmia, on huolestuttavaa, että jopa neljänneksen mielestä niissä oli jotain ahdistavaa. Voimme kysyä, johtuuko ahdistavuuden tai pelottavuuden kokemus tuutoreiden pedagogisesta kokemattomuudesta, kulttuurieroista vai siitä, että tuutori on natiivi? Ainakin tuutoreiden koulutuksessa pitää jatkossa ohjeistaa kielenoppimiseen liittyvistä lainalaisuuksista, oman puheen muokkaamisesta vastaanottajan mukaan, virheiden siedosta ja vuorovaikutustaidoista.

4.4 Opiskelijoiden suhde tuutoreihin

Noin kolmannes kyselyyn vastanneista opiskelijoista kertoo saaneensa tuutoreilta palautetta, joka on pääosin positiivista, kannustavaa ja rohkaisevaa. Myös tuutoreita opiskelijat kuvaavat pääosin mukaviksi ja positiivisiksi henkilöiksi. Yksi opiskelija kommentoi, että jotkut tuutorit ovat hänen mielestään olleet vähän arkoja johtamaan tapaamisia ja välit tuutoriin ovat olleet kaverilliset, mutta lisää kuitenkin, että tuutorointitilanteista on tällä tavalla tullut luonnollisempia.

Niin opettajan kuin tuutorinkin tärkeimmät työvälineet ovat hänen persoonallisuutensa ja hänen vuorovaikutustaitonsa, ja ne määrittelevät suurelta osin tavan, jolla hän toimii ohjaajan työssään ja suhtautuu ohjattavaan. (Isokorpi 2006: 65, 67.)

Tuutorointi on yleisesti ottaen koettu hyväksi kokemukseksi. Jotkut opiskelijat ovat kuitenkin kertoneet vastauksissaan, etteivät ajan vähyyden takia saa opiskelutilanteessa yhteyttä tuutoriin tai selityksiä kirjoitelman virheisiin, tuutorilla oli huono ja negatiivinen asenne ohjattavaa kohtaan tai tuutori ei vaikuttanut itse innostuneelta työstään.

Vaikka tuutorit ovat opiskelijoita samalla tavalla kuin ohjattavansa, heillä on kuitenkin tuutorointitilanteessa ohjaajan rooli, joka tuo mukanaan vuorovaikutusvastuuta (Isokorpi 2006: 66).

Hyvä vuorovaikutus edellyttää kuulluksi tulemista ja välittämistä. Se on luottamussuhteen rakentamista. Kun luottamusta ei synny, ei vuorovaikutuskaan toimi. Hyvä luottamussuhde on mahdollinen ainoastaan, jos tuutori osoittaa aitoa kiinnostusta ohjattavaa kohtaan ja halua auttaa ohjattavaa saavuttamaan tavoitteensa. (Isokorpi 2006: 65 - 66.)

Tuutori voi kehittää vuorovaikutusvastuutaan olemalla itse innostunut ohjaajana ja uskomalla siihen, mitä tekee. On tärkeää, että hänellä on nöyrä asenne ohjaustyötä ja ohjattavaa kohtaan. Tämä näkyy muun muassa yhteistyöhalukkuutena, haluna ymmärtää ohjattavaa, oman vastuunsa tiedostamisena ja oikeudenmukaisena käyttäytymisenä. (Isokorpi 2006: 68.)

Tuutorit ovat tapaamisissa rohkaisseet opiskelijoita kielen käyttämiseen, korjanneet puheesta pieniä virheitä ja antaneet palautetta ennen kaikkea ääntämisestä. He ovat lisäksi antaneet neuvoja kielioppi- ja sanastokysymyksissä ja kertoneet opiskelijoille esimerkiksi oppikirjojen kappaleiden aiheisiin liittyvistä kieli- ja kulttuuriasioista. Keskusteluharjoitusten lisäksi tuutoreiden vastaanotoilla on muun muassa luettu ääneen kirjan kappaleita ja tarkastettu opiskelijoiden kirjoittamia ainekirjoituksia.

Vuorovaikutusta voi tehostaa antamalla tunnustusta (Kauppila 2000: 81). Positiivinen palaute on tärkeää, sillä se ylläpitää opiskelijoiden motivaatiota ja kannustaa heitä eteenpäin opinnoissa (esim. Scotto di Marco 2013: 129). Palautteen avulla pystyy myös oppimaan virheistään ja näin se edistää kehittymistä ja oppimista (Kupias & Koski 2012: 165).

Noin kolmannes opiskelijoista kertoo kuitenkin jääneensä kokonaan ilman tuutorin antamaa palautetta tai palaute on ollut todella vähäistä. Opiskelijoiden vastauksista voi selvästi päätellä, että he olisivat toivoneet enemmän palautetta tuutoreilta ja tuutorointi on puuttuneen palautteen takia koettu jopa turhaksi.

Osa opiskelijoista on mieluummin yksin tuutoritapaamisissa. Avoimissa vastauksissa muutama opiskelija kertoi, että kun tuutoritapaamisissa on useampi opiskelija kerralla, jää 20 minuutista liian vähän aikaa yksittäiselle opiskelijalle, eikä ehdi esittää tuutorille omia kysymyksiä, kun ensin käydään läpi tuutorin miettimät aiheet. Yhden opiskelijan mielestä tuutori keskittyy enemmän toiseen opiskelijaan ja toinen jää taas vähemmälle. Lisäksi aineiden luku ja käsittely on vaikeaa, eikä niitä voida käydä kovin hyvin läpi. Opiskelijat haluavat puhumiseen enemmän tukea ja aikaa – koska ryhmätapaamiset keskittyvät enemmän kielioppiin – ja tuutoritapaamiset ovat ainoita tilaisuuksia harjoitella puhumista. Jonkun mielestä voisikin olla mukavampaa keskustella tuutorin kanssa kahdestaan. Yli puolet opiskelijoista on kuitenkin sitä mieltä, että he ovat mieluummin pienissä ryhmissä.

Kysyimme opiskelijoilta myös, olivatko he omasta mielestään saaneet ohjaavalta opettajalta riittävät ohjeet käytännön asioista. Melkein kaikki olivat sitä mieltä, että opettajan ohjeistus oli tarpeet täyttävä. Alle 10 % ilmoitti ohjeita olleen liian vähän. Eniten olisi haluttu lisää tietoa kurssin loppukokeesta ja sanakokeista. Lisäksi ainekirjoitukseen olisi kaivattu enemmän ohjausta. Kaikki italian opiskelijat vastasivat, että he ovat saaneet riittävät ohjeet.

4.5 Kokemukset itseopiskelumateriaaleista

Yli kolme neljästä kyselyyn vastanneesta opiskelijasta kuvaili kursseilla käytettäviä oppikirjoja hyviksi ja monipuolisiksi. Heidän mielestään kirjat myös soveltuvat hyvin itseopiskeluun ja ovat kiinnostavia. Yli puolet opiskelijoista pitää lisäksi oppikirjoja selkeinä, kattavina, motivoivina sekä nykyaikaisina. Vähän alle puolet opiskelijoista on sitä mieltä, että kirjat ovat ajankohtaisia. Noin 16% on sitä mieltä, että kirjat ovat sekavia ja alle kymmenesosa kuvailee kirjoja tylsiksi, ei-motivoiviksi, vanhanaikaisiksi, eivätkä ne heidän mielestään sovellu itseopiskeluun. Ajankohtaisuutta opiskelijoiden oli vaikea arvioida. Yksittäisinä ongelmamateriaaleina esiin tuli Espanjassa tehty jatkokurssikirja, jota pidettiin sekavana ja huonona, sekä ranskan kielen yksi oppikirja, jota noin puolet vastanneista piti sekavana ja vanhanaikaisena.

Kolme neljäsosaa opiskelijoista pitää kurssien Moodle- tai verkkomateriaalia hyvänä, selkeänä sekä itseopiskeluun soveltuvana. Monet ovat myös sitä mieltä, että kyseinen materiaali on ajankohtaista, monipuolista sekä kattavaa. Yli puolet kuvailee materiaalia kiinnostavaksi ja motivoivaksi. Vain muutama yksittäinen opiskelija on sitä mieltä, että materiaali on sekavaa, yksipuolista, tylsää, suppeaa sekä ei-motivoivaa.

Kaikki opiskelijat pitävät opettajan materiaalia hyvänä ja suurin osa on lisäksi sitä mieltä, että materiaali tukee itseopiskelua ja on kattavaa sekä monipuolista. Reilusti yli puolet opiskelijoista kuvailee materiaalia selkeäksi, kiinnostavaksi ja motivoivaksi. Vähän alle puolet on sitä mieltä, että materiaali on lisäksi ajankohtaista.

Tuloksista voidaan päätellä, että suurin osa opiskelijoista on tyytyväisiä kurssimateriaaleihin. Opiskelijat pitävät niitä yleisesti ottaen motivoivina ja niin oppikirjat kuin Moodle-, verkkomateriaali ja opettajan oma materiaali soveltuvat opiskelijoiden mielestä hyvin kyseisille ohjatuille itseopiskelukursseille ja tukevat heidän itsenäistä kielten opiskeluaan.

5 Tulosten tulkinta itseopiskelun kehittämisen näkökulmasta

Vastaajat olivat yleisesti tyytyväisiä ohjattuun itseopiskeluun. Jo sellaisen mahdollisuuden olemassaolo koettiin kiireisessä opintojen aikataulutuksessa hyväksi, ja kokemukset tarjonnasta, ohjeistuksesta ja tuutoreista olivat pääasiassa positiivisia. Keskitymmekin tässä yhteenvedossa niihin seikkoihin, jotka kyselymme perusteella tuntuvat kaipaavan vielä kehittämistä.

Opiskelijat olivat yleisesti sitä mieltä, että he ovat saaneet tarpeeksi ohjeita, mutta joidenkin mielestä ohjeistukset olivat puutteellisia. Ohjeistusta voinee aina tarkentaa ja sen jatkuva kehittäminen lieneekin aina tarpeen. Ohjatun itseopiskelun järjestämisessä on myös syytä miettiä, miten päästään sellaiseen lopputulokseen, jossa yhtäällä rakennetta ja palautusten takarajoja mutta toisaalta vapautta ja joustoja on sopivassa suhteessa, jotta ne johtaisivat mahdollisimman monien opiskelijoiden kohdalla mahdollisimman hyviin oppimistuloksiin.

Monet opiskelijat sanovat, että heidän aikataulunsa ei salli kontaktiopetukseen osallistumista. Itseopiskelu ei siis olisi ollut heidän ensimmäinen valintansa, ja siksi he haluavat itseopiskelussa paljon ohjausta. Italian kielessä pidetään enemmän ryhmätapaamisia, mutta italian ryhmien vastaajat ovat kaikki olleet tyytyväisiä ohjauksen määrään. Ilmeisesti opiskelijat siis kuitenkin pystyvät järjestelemään aikataulujaan kohtalaisesti ja voivat osallistua ohjaukseen usein.

Liian vähäiseksi jäänyttä vuorovaikutusta voisi lisätä luomalla enemmän interaktiivisia harjoituksia sähköiselle oppimisalustalle. Opiskelijat arvostavat verkkotyöskentelyssä joustavuutta ja tilaisuutta edetä omassa tahdissa. Erilaiset oppimisympäristöt, kuten esimerkiksi sosiaalisen median ja erilaisten teknologioiden parempi hyödyntäminen, voisivat tarjota oivallisia ryhmäytymistyökaluja. Kokemuksen mukaan tämä pitäisi kuitenkin tehdä ohjatusti ja aikataulutetusti.

Koska onnistuneen tuutoroinnin edellytyksinä ovat tuutorin persoonallisuus ja vuorovaikutustaidot, tuutoreiden valintaprosessiin liittyviä menettelytapoja tulisi miettiä ja kehittää niin, että opettajan olisi entistä helpompi tunnistaa ja valita hakijoiden joukosta tehtävään sopivimmat henkilöt. Vaikka tuutorointi on yleisesti ottaen koettu positiiviseksi kokemukseksi ja tuutorit mukaviksi ja positiivisiksi henkilöiksi, joidenkin opiskelijoiden vastauksista on selvästi pääteltävissä, että on tarpeen perehdyttää tuutorit paremmin ja kehittää yhteinen systemaattinen tapa kouluttaa heitä.

On tärkeää, että tuutorit sitoutuvat työhönsä ja ottavat myös vastuuta toiminnastaan. Tämän vuoksi heille pitää myös tehdä selviksi tuutoroinnin tavoitteet ja haasteet. Heille pitää kertoa, mitä heiltä tuutoreina ja ohjaajina odotetaan ja miten heidän tulee roolissaan toimia. Tässä tutkimuksessa toteutetun kyselyn ja opettajien kokemusten pohjalta voisi esimerkiksi laatia tuutoreille kirjallisen ohjeistuksen, jonka opettaja kävisi läpi tuutorin kanssa ennen tuutoritapaamisia. Ohjeistus sisältäisi muun muassa hyviä käytänteitä tuutorina toimimisen tueksi.

Opettajan näkökulmasta ohjattu itseopiskelu saattaa jäädä osittain näkymättömäksi työksi. Koska tuutoreiden ohjaus voi viedä paljon opettajan työaikaa, tulisi miettiä, olisiko saatavilla resursseja tuutoreiden pedagogiseen koulutukseen tai voisiko esimerkiksi tuutoreiden ohjaukseen panostetun ajan saada näkyvämmäksi osaksi opettajan työsuunnitelmaa.

Olemme tässä luvussa esittäneet kehittämisehdotuksia ohjattuun itseopiskeluun. Osa opiskelijoiden raportoimista ongelmista on kuitenkin kielikeskuksen ulottumattomissa. Kun opiskelijat vastaavat, etteivät aikatauluongelmien takia voi osallistua kontaktiopetukseen, syyt ovat ainakin osittain rakenteellisia: opiskelijoiden aika on erilaisten korkeakoulu- ja opintotukipoliittisten päätösten vuoksi tiukemmalla kuin ennen, ja heillä on paine valmistua nopeammin. Opiskelun individualisoituminen yksilöllisine opinpolkuineen tuo toki pedagogisia haasteita, joihin tässä artikkelissa olemme tarttuneet, mutta kaikki ohjattuun itseopiskeluun liittyvät haasteet eivät ole pedagogisoitavissa. Ohjattuun itseopiskeluun kannattaa kuitenkin panostaa!

Lähteet

Almonkari, M. 2007. Jännittäminen opiskelun puheviestintätilanteissa. Jyväskylä Studies in Humanities 86. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Guérin, H. & Salo, T.-L. 2009. Moodle-oppimisalusta vieraan kielen opetuksessa. Teoksessa M. Maijala, T. Hulkko & J. Honka (toim.) Näkökulmia kielen oppimisen käytäntöihin – Perspectives on Language Learning in Practice. [Online] Turku: Turun yliopisto, 65–77.

Isokorpi, T. 2006. Vuorovaikutustaidot. Teoksessa: A. Pekkala & B. Varjonen (toim.): Tuutorointi on taitolaji. HAMK:n julkaisuja 16. Hämeenlinna: Hämeen ammattikorkeakoulu.

Kauppila, R. A. 2000. Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot. Vuorovaikutusopas opettajille ja opiskelijoille. Opetus 2000. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kivi, T., 1995. Oppimisen ytimessä. Helsinki: Opetushallitus.

Koro, J. 1993. Aikuinen oman oppimisensa ohjaajana. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research (98). Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Kupias, P. & Koski, M. 2012. Hyvä kouluttaja. Helsinki: Sanoma Pro.

Kurki, L. 1999. Itseopiskelunäkymiä Turun yliopiston kielikeskuksessa. Teoksessa V. Väätäjä & T. Hulkko. (toim.) Turun yliopiston kielikeskus 20 vuotta. Turku: Turun yliopisto, 61–63.

Lindqvist, P. 1999. Vaihto-opiskelijat kielikeskuksessa oppimisen rikastuttajina. Teoksessa V. Väätäjä & T. Hulkko. (toim.) Turun yliopiston kielikeskus 20 vuotta. Turku: Turun yliopisto, 64–68.

Ollikainen, R. 1999. Opiskelun ohjaus etälukiossa. University of Helsinki, Faculty of Education, Department of Education Master's thesis. [Online]

Pasanen, T., Ruuskanen, J. & Vaherva, T. 1989. Itseohjautuva oppiminen. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteellisen laitoksen julkaisuja B 8/1989. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Salo, T. & Saarinen, T. 2013. Paikallisten opiskelijoiden ja vaihto-opiskelijoiden kohtaamisia: kansainvälistymisen implikaatiot yliopistopedagogiikalle. Kielikeskus tutkii [Online] 1: 1, 115–124.

Scotto di Marco, V. 2013. Motivoiva vuorovaikutus kieltenopetuksessa. Kielikeskus tutkii [Online] 1: 1, 125–133.

Silvén, M., Kinnunen, R. & Keskinen, S. 1991. Kohti itseohjautuvaa opiskelutaitoa. Turku: Turun yliopisto.